Lietuvos Respublikos Prezidentei Daliai Grybauskaitei
Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Lietuvos Respublikos Seimo nariams
Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministrui Linui Kukuraičiui

DĖL PRITARIMO VAIKO TEISIŲ APSAUGOS PAGRINDŲ ĮSTATYMO NR. XIIIP-2966 **PROJEKTUI**

2018 m. gruodžio 4 d.

Vilnius

Mes, žemiau pasirašiusios organizacijos, pritariame lapkričio 23 d. užregistruotam Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (toliau – VTAPĮ) Nr. I-1234 pakeitimo įstatymo Nr. XIII-643 2, 3, 4, 9, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43 straipsnių pakeitimo, Įstatymo papildymo 36(1), 36(2), 36(3), 36(4), 38(1) straipsniais ir 38 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektui Nr. XIIIP-2966 (toliau – Projektas) ir raginame valdžios institucijas paremti jo priėmimą.

Primename, kad nuo 2018 m. liepos 1 d. įsigaliojo nauja VTAPĮ redakcija, įteisinusi vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarką. Išplėsti smurto apibrėžimai, leidę kriminalizuoti neadekvačiai didelę šeimų dalį, sukėlę įtampą ir teisinį netikrumą daugeliui tėvų, įsigaliojo beveik prieš dvejus metus – 2017 m. sausio mėnesį.

Moksliniais tyrimais ar kontekstualiais pilotiniais projektais nepagrįstas įstatymo praktinis vykdymas atskleidė daugybę taisytinų įstatymo vietų. Šiuo metu jau akivaizdu, kad dalis galiojančių VTAPĮ nuostatų yra teisiškai ydingos, neatitinka 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos bei 1978 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijų nuostatų, reglamentuojančių asmens teisę į privatų šeimos gyvenimą, iškreipia balansą tarp geriausių vaiko interesų užtikrinimo ir šeimos ryšių išsaugojimo, nepaiso proporcingumo principo, neatitinka Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos, prieštarauja šiuolaikinėms socialinių mokslų teorijoms ir neatitinka pasaulinės gerosios socialinio darbo su vaiku ir šeima praktikos. Dėl šios priežasties VTAPĮ taisymas ir tobulinimas yra neišvengiama atsakingų valdžios institucijų bei joms padėti siekiančių NVO užduotis.

Pabrėžiame, kad Projektas yra tris savaites vykusio intensyvaus ir konstruktyvaus tarpdisciplininio bendradarbiavimo tarp teisės, socialinio darbo, psichologijos ir vaikų raidos ekspertų rezultatas. Rengiant projektą taip pat buvo konsultuojamasi ir su šeimoms atstovaujančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis. Plačiam įvairių sričių ekspertų ratui pavyko suformuluoti pataisas, leisiančias veiksmingai patobulinti šiuo metu galiojančią vaiko teisių apsaugą užtikrinančių priemonių sistemą.

Visų pirma, sveikintina tai, kad naujasis Projektas siekia tiksliai ir logiškai ištaisyti smurto prieš vaiką apibrėžimą. Šiuo metu galiojančių smurto sąvokų problema yra ta, kad jos neleidžia atskirti realiai žalos nesukėlusių veiksmų nuo labai pavojingų, sukeliančių didelę žalą. Tai neišvengiamai lemia neadekvačią valstybės institucijų reakciją. Kadangi pagal įstatymą net nestiprus pliaukštelėjimas vaikui laikomas smurtu, policija ir prokuratūra priverstos į tai reaguoti lygiai taip pat kaip ir į sveikatai pavojingą vaiko sumušimą. Tai sukuria teisines prielaidas neproporcingų sankcijų taikymui, traumuojančiam ir tėvus, ir vaikus.

Neteisinga teigti, kad Projektas įteisintų vaikų mušimą. Projektas siūlo šiuo metu galiojantį fizinio smurto apibrėžimą patikslinti, sudarant galimybes išvengti neadekvataus tėvų teisinio persekiojimo

tada, kai nutraukti netinkamus vaiko auklėjimo būdus efektyviau gali kitos, ne jėgos struktūrų, taikomos priemonės.

Pažymėtina, kad **Projektu neįteisinamas joks fizinių bausmių,** ir tų, kurios sukelia nežymų skausmą, taikymas. Tų fizinių bausmių, kurios nesukelia žymaus skausmo, nelaikymas smurtu neužkerta kelio dar griežčiau drausti fizinių bausmių ir taikyti tėvams veiksmingų poveikio priemonių. Toks fizinių bausmių diferencijavimas apsaugo tėvus nuo baudžiamojo persekiojimo, ir su teisinės valstybės principais nesuderinamų neproporcingų ir neteisingų sankcijų jų atžvilgiu.

Sveikintina ir tai, kad naujosiomis pataisomis siekiama realiai įgyvendinti įstatyme numatytą principą, kad pagalba vaikui pirmiausia teikiama šeimoje. Be to, pagirtina ir tai, kad Projekte **vaiko paėmimas iš tėvų yra laikomas kraštutine vaiko teisių apsaugos priemone** ir numatoma, kad intervencija į šeimos privatų gyvenimą yra **galima tik būtinojo reikalingumo atvejais.**

Pataisomis taip pat numatoma, kad negalima vaiko paimti tėvams nežinant – vaiko paėmimo metu privalo dalyvauti tėvai ar vienas iš tėvų, o taip pat, kad vaikas negali būti paimamas iš saugios aplinkos (mokyklos, darželio ar pan.), išskyrus Įstatyme numatytus atvejus, kai tėvų nėra ar jų dalyvavimas neįmanomas.

Nors tai tik pirmas žingsnis tobulinant vaiko teisių apsaugos sistemą, tikimės, kad jis reikšmingai prisidės prie geriausių vaiko interesų užtikrinimo ir leis adekvačiai vertinti vaikui ir šeimai reikalingos pagalbos lygį bei mastą. Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, mes, raštui pritariančios organizacijos, raginame Seimo narius bei Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją palaikyti ši Projektą tolimesnėse svarstymo stadijose.